

4. Чи переживе українська культура карантин: звернення культурних представників до уряду України. URL: <https://shpalta.media/2020/03/26/chiperezhive-ukra%D1%96nska-kultura-karantin-zvernennya-kulturnix-predstavnikiv-do-uryadu-ukra%D1%96ni/>.

5. Пережити карантин і стати мудрішим. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/perezhyty-karantyn-i-staty-mudrishym>.

REFERENCES

1. Pravove rehuliuvannya dystantsiinoi roboty v umovakh karantynu. URL: <http://burshtyn-rada.if.gov.ua/novyny/pravove-regulyuvannya-dystantsijnoyi-roboty-v-umovah-karantynu/>.

2. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy, spriamovanykh na zapobihannia vynyknenniu i poshyrenniu koronavirusnoi khvorooby (COVID-19): Zakon Ukrainy vid 17.03.2020 r. № 530-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/530-20>.

3. Vydavnytstva ta knyharni pid chas koronavirusu. URL: <https://varianty.lviv.ua/71804-vydavnytstva-ta-knyharni-pid-chas-koronavirusu> [in Ukrainian].

4. Chy perezhive ukrainska kultura karantyn: zvernennia kulturnykh predstavnykiv do uriadu Ukrainy. URL: <https://shpalta.media/2020/03/26/chiperezhive-ukra%D1%96nska-kultura-karantin-zvernennya-kulturnix-predstavnikiv-do-uryadu-ukra%D1%96ni/> [in Ukrainian].

5. Perezhyty karantyn i staty mudrishym. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/perezhyty-karantyn-i-staty-mudrishym> [in Ukrainian].

Борисов Ігор Вячеславович

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України
ORCID: 0000-0002-3055-013X*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Тези присвячені аналізу розвитку Національної інноваційної системи (НІС) України, проблемам, які виникають на шляху її розвитку.

Ключові слова: національна інноваційна система (НІС), сутність НІС, структура НІС.

Borysov Igor

*PhD, Senior Researcher of the Scientific and Research Institute
of Providing Legal Framework for the Innovative Development
of NALS of Ukraine*

ORCID: 0000-0002-3055-013X

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF THE NATIONAL INNOVATIVE SYSTEM OF UKRAINE

The theses are devoted to the analysis of the development of the National Innovation System (NIS) of Ukraine, the problems that arise on the way to its development.

Keywords: national innovation system (NIS), essence of NIS, structure of NIS.

В сучасних умовах перехід на інноваційну модель розвитку економіки України є найважливішим напрямом та підґрунтям соціально-економічних перетворень. Головна роль в процесі переходу від індустріально-ринкової до інформаційно-сітьової економіки відводиться функціонуванню Національної інноваційної системи (далі – НІС). Проте, не зважаючи на те, що концепція НІС широко використовується в багатьох країнах світу при розробці стратегій та програм розвитку, єдиного підходу щодо визначення сутності поняття «національна інноваційна система», на жаль, не існує.

Відомо, що вперше поняття «національна інноваційна система» було запропоновано професором К. Фріменом, творцем Центру вивчення наукової політики при Сассекському університеті (Велика Британія) в 1987 р. у роботі «Technology Policy and Economic Performance» для обґрунтування національних розходжень у технологічному розвитку окремих країн. Вчений вважав, що НІС – це сукупність організаційних та інституціональних структур у державному і приватному секторах економіки у рамках національних меж,

активність і взаємодія яких ініціюють, створюють, модифікують і сприяють дифузії інновацій [1, с. 27]. Такий підхід на сьогодні поділяється вітчизняними вченими, які вважають НІС сукупністю національних державних, приватних і громадських організацій та механізмів їхньої взаємодії, у межах яких створюються, зберігаються і поширюються нові знання та технології [2, с. 36], проте з доповненням, що це не тільки процес взаємодії між різними інститутами, які займаються виробництвом та комерціалізацією наукового знання в межах держави, а й – результат цієї взаємодії.

Вважається, що на сьогодні визначальним фактором ефективного функціонування НІС є ступінь партнерства в системі «наука-бізнес-державна», яка об'єднує технологічні, фінансові, організаційні фактори генерування та поширення інновацій [3]. Це в певній мірі відповідає тому визначенню, яке дано в Концепції розвитку національної інноваційної системи, яка була схвалена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 року, що Національна інноваційна система – сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій і визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу [4].

Слід зазначити, що проблеми НІС завжди вважались важливими. Так, на підставі Постанови Верховної Ради України від 27 червня 2007 року № 1244-V «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації» [5] було запроваджено проведення парламентських слухань з цієї проблематики, результатом чого стало схвалення цих Рекомендацій.

Основними недоліками у формуванні НІС України відповідно до вищенаведених Рекомендацій вважається: 1. Відсутність стратегії переходу України до інноваційної моделі розвитку, неналежне використання методів наукового планування на всіх рівнях управління (системного аналізу, прогнозування, оптимізації, програмно-цільових методів управління тощо), недостатній рівень інноваційної культури працівників органів державної влади. 2. Недосконалість

нормативно-правової бази регулювання інноваційної діяльності, поширення практики ігнорування законодавства або зупинення дії статей законів, які стосуються фінансування та стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності. 3. Неефективність адміністративно-організаційної структури управління науково-технічною та інноваційною діяльністю. 4. Недостатній рівень фінансового забезпечення реалізації державної науково-технічної та інноваційної політики. 5. Неефективне використання наявних фінансових та інвестиційних ресурсів для реалізації державної науково-технічної та інноваційної політики. 6. Невідповідність корпоративної структури, яка формується в Україні, вимогам інноваційного розвитку. 7. Повільне формування в Україні сучасного і масштабного ринку інноваційної продукції, інфраструктури інноваційної діяльності.

Концепція розвитку НІС, яка була прийнята через два роки, а 2025 рік визнавався строком її реалізації, вказувала між тим на таку ж проблему, яка існувала і раніше – тенденцію подальшого відставання України у технологічному розвитку від розвинутих країн світу, гальмування розвитку високотехнологічних галузей промисловості, зменшення кількості інноваційно активних підприємств, зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки тощо, що пов'язано з непослідовністю у проведенні та низькою ефективністю державної науково-технічної та інноваційної політики. Тому мета Концепції полягала у визначенні основних засад формування та реалізації збалансованої державної політики з питань забезпечення розвитку НІС, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

В Концепції було окреслено два варіанти розв'язання означеної проблеми: *перший* – розвиток НІС шляхом надання першочергової підтримки підсистемі генерації знань з метою збільшення кількості проведених наукових досліджень і розробок; *другий*, а він визнаний як оптимальний варіант – розвиток НІС шляхом здійснення комплексу заходів щодо збалансованого розвитку усіх підсистем національної інноваційної системи, підтримки інноваційної активності вітчизняних суб'єктів господарювання на всіх стадіях інноваційного процесу, стимулювання попиту на результати наукових досліджень

і розробок, кваліфікований персонал, створення сприятливих умов для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості.

Метою розвитку НІС було визнано створення умов для підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників шляхом технологічної модернізації національної економіки, підвищення рівня їх інноваційної активності, виробництва інноваційної продукції, застосування передових технологій, методів організації та управління господарською діяльністю для покращення добробуту людини та забезпечення стабільного економічного зростання.

До підсистем НІС було віднесено:

а) державне регулювання, що складається із законодавчих, структурних і функціональних інституцій, які встановлюють та забезпечують дотримання норм, правил, вимог в інноваційній сфері та взаємодію всіх підсистем національної інноваційної системи;

б) освіту, що складається з вищих навчальних закладів, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою, а також навчальних закладів, які проводять підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів;

в) генерацію знань, що складається з наукових установ та організацій незалежно від форми власності, які проводять наукові дослідження і розробки та створюють нові наукові знання і технології, державні наукові центри, академічні та галузеві інститути, наукові підрозділи вищих навчальних закладів, наукові та конструкторські підрозділи підприємств;

г) інноваційну інфраструктуру, що складається з виробничо-технологічної, фінансової, інформаційно-аналітичної та експертно-консалтингової складової, а також з технополісів, технологічних та наукових парків, інноваційних центрів і центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів та інноваційних структур інших типів; інформаційних мереж науково-технічної інформації, експертно-консалтингових та інжинірингових фірм, інституційних державних і приватних інвесторів;

д) виробництва, що складаються з організацій та підприємств, які виробляють інноваційну продукцію і надають послуги та (або) є споживачами технологічних інновацій.

Слід відмітити, що наукова спільнота не стоїть осторонь від вирішення проблем інноваційного розвитку держави. Національною Академією Наук України з метою якнайшвидшого переведення вітчизняної економіки на рейки інноваційного розвитку було започатковано практику підготовки щорічних національних доповідей, оскільки перехід на інноваційну модель розвитку економіки України є чи не єдиним ефективним засобом подолання наслідків фінансово-економічної кризи. На жаль, основні положення національної доповіді «Інноваційна Україна – 2020», мета якої полягала в обґрунтуванні основоположних складових інноваційного розвитку економіки і соціальної сфери України в умовах її подальшої інтеграції у світовий економічний та науково-технологічний простір на основі всебічного дослідження стану інноваційної сфери в країні та аналізу відповідних світових тенденцій, засвідчили, що сучасні тенденції в інноваційній сфері не дають підстав для оптимізму, а подолання всіх накопичених проблем можливе лише за умови формування стратегії інноваційного розвитку, що передбачає радикальні зрушення, насамперед, у моделі економічного розвитку України [6, с. 17].

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що НІС – це той механізм, який спрямований на взаємодію різних інститутів, що займаються виробництвом та комерціалізацією наукового знання в межах держави з метою досягнення певного результату. Оскільки домінуюча роль в управлінні формуванням НІС в світовій практиці належить державі, яка, з одного боку, визначає правила функціонування НІС, з іншого – забезпечує необхідну ресурсну підтримку, уряд України повинен виробити науково обґрунтовану і практично орієнтовану програму реформування національної економіки, переведення її в режим посиленого інноваційного розвитку в рамках реалізації положень європейської економічної моделі.

Тому, прислухавшись до наукової спільноти необхідно розробити довгострокову програму економічного розвитку країни, в основу якої покласти застосування новітніх досягнень науки і техніки. В

рамках такої довгострокової програми соціально-економічного розвитку країни будуть визначені індикатори зміни стану економіки, реструктуризації, розвитку основних галузей, у тому числі інноваційні індикатори та засоби, механізми забезпечення таких змін.

На основі загальної програми соціально-економічного розвитку важливо розробити окрему Стратегію науково-технічного та інноваційного розвитку, де будуть встановлені орієнтири розвитку науково-технічної та інноваційної сфери.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марченко О. С. Національна інноваційна система як інтегратор знань. *Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*. Харків. 2010. № 2. С. 24–35.

2. Макаренко І. П., Копка П. М., Рогожин О. Г., Кузьменко В. П. Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови: монографія. Київ: Інститут проблем національної безпеки, 2007. 520 с.

3. Буняк Н. М. Сутність Національної інноваційної системи. *Ефективна економіка*: електрон. наук. фахове вид. 2011. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=633>.

4. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 680-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-p#Text>.

5. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації»: Постанова Верховної Ради України від 27.06.2007 р. № 1244-V. *Відомості Верховної Ради України*. 2007. № 46. Ст. 525.

6. Сгоров І. Ю. «Інноваційна Україна – 2020»: основні положення Національної доповіді. *Економіка України*. 2015. № 9. С. 4–18.

REFERENCES

1. Marchenko O. S. (2010). Natsionalna innovatsiina systema yak intehrator znan. *Visnyk Natsionalnoi yurydychnoi akademii Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho - Bulletin of the National Law Academy of Ukraine named after Yaroslav Mudryi*, 2, 24–35 [in Ukrainian].

2. Makarenko I. P., Kopka P. M., Rohozhyn O. H., Kuzmenko V. P. (2007). Natsionalna innovatsiina systema Ukrainy: problemy i pryntsyry pobudovy: monohrafiia. Kyiv: Instytut problem natsionalnoi bezpeky [in Ukrainian].

3. Buniak N. M. (2011). Sutnist Natsionalnoi innovatsiinoi systemy. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=633> [in Ukrainian].

4. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku natsionalnoi innovatsiinoi systemy: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.06.2009 r. № 680-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/680-2009-r#Text> [in Ukrainian].

5. Pro Rekomendatsii parlamentskykh slukhan na temu: «Natsionalna innovatsiina systema Ukrainy: problemy formuvannia ta realizatsii»: Postanova Verkhovnoi Rady Ukrainy vid 27.06.2007 r. № 1244-V. (2007). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 46, art. 525 [in Ukrainian].

6. Yehorov I. Yu. (2015). «Innovatsiina Ukraina – 2020»: osnovni polozhennia Natsionalnoi dopovidi. *Ekonomika Ukraine – Ukraine economy*, 9, 4–18 [in Ukrainian].